

ASPEKTE VAN DIE TERSIËRE ONDERRIG – METODES EN MEDIA

DIE LESING

J.F. Stuart

Lektor, Departement Pedagogiek en Vakdidaktiek
Universiteit van Pretoria

SUMMARY

Despite modern trends in teaching methods, the didactic lecture is still widely used to convey concepts and essential facts.

The advantages and disadvantages of the method are highlighted and essentials in the planning and presentation of the lecture are illustrated using two contrasting models.

Die ontstaan van die lesing

DIE lesing het nie aan universiteite self ontstaan nie maar is oorgeneem uit die gebruike van die eredienste van die vroeë Christelike kerke deurdat daar vanaf die kateder vorgelees is. Die voorlees is verder versterk deurdat boeke so skaars was. Sels vandag met al die tegnologiese en elektroniese middele tot die beskikking van die dosent, word oorwegend van die lesing gebruik gemaak.

Wat betref die kritiek wat teen die lesing gebruik word vat Karl Jaspers dit in 1948 mooi saam deur te skryf dat die kritiek op die lesing eintlik kritiek op die swak dosent is. Die feit bly egter staan dat die lesing vandag nog in die meeste universiteite in gebruik is.

Die voordele van die lesing

- Dit is eie aan die mens om te vertel en te luister. Die lesing bied die geleentheid om spanningvol en persoonlik by die inhoud betrokke te raak.
- Die dosent kan die inhoud self laat lewe. Hy kan die inhoud aanskoulik daarstel en aanskoulik verbeeld. 'n Lewendige, objektiewe en duidelike dosent word van die vroegste eeue af nog altyd besonder waardeer.
- Die dosent is in die lesing met sy studente nou betrokke en hy kan dus die effek van die lesing onmiddellik kontroleer.
- Die dosent kan sy tempo wysig, 'n saak weer herhaal, iets besonders beklemtoon, ens. Geen ander onderrigsmiddel is in staat om dit te doen nie.
- Die feit dat studente in groot groepe onderrig kan word, sluit die noodsaak uit om dieselfde inhoud tot vervelens toe te herhaal.

Nadele van die lesing

- Weens die monologiese karakter van die lesing kan die dosent die studente vergeet en te veel inhoud teen 'n te vinnige tempo aanbied.
- Veral by junior studente kom die probleem voor dat die praktyk van lesing afskryf die student so kan beset dat hy die betoog van die dosent nie kan volg nie.
- In groot groepe is dit moeilik om deeglike interaksie tussen dosent en student te bewerkstellig. Dit kan daartoe lei dat die leerefek nie behoorlik deur die dosent gekontroleer kan word nie.
- Dit kan gebeur dat die dosent die lesing gebruik om ander vorme van onderrig te vermy om so-doende 'n maklike uitweg uit sy universiteitspligte te vind.

Die wese van die lesing

- In sy breedste gesien het die lesing die taak om nuwe inhoud op so 'n wyse aan die student duidelik te maak dat die student die verbande tussen die essensiële feite of wesenskenmerke van die saak kan raaksien en in sy geheel kan begryp.
- Die nuwe inhoud kan slegs sinvol ontsluit word wanneer die dosent eerstens 'n suiwing van die feite wat in die lesing voorgehou gaan word, maak. In die verband moet alle bykomstige feite gestroop word sodat slegs die essensiële feite oorbly.

- Die essensiële feite waarvan hier gepraat word is daardie feite waarop die student eerstens 'n greep moet kry om hom in staat te stel om die nuwe inhoud in sy geheel te begryp.
- Suiwering of uithaal van essensiële feite kan alleen plaasvind indien die dosent homself gedurig die vraag afvra: wat moet die student weet om werklik by die wortel van die saak uit te kom?
- Hierdie essensiële feite staan egter nie los van mekaar nie maar vorm 'n logiese of samehangende geheel wat die totaal van die nuwe inhoud (saak) uitmaak. Hierdie bymekaarbring van die essensiële feite tot 'n samehangende geheel gebeur nie vanself nie, maar word deur die dosent noukeurig beplan.
- Samevattend kan daarop gewys word dat geen saak deeglik verstaan kan word indien die wese van die betrokke saak nie blootgelê word nie. Die wese van so 'n saak kan gesien word as daardie kenmerke wat altyd teenwoordig moet wees om die saak te kan begryp. Alleen dan kan die student tot ware insig kom.

Die beplanning van die lesing

- Wanneer die dosent die essensiële feite uitgehaal en georden het, sal hy nou oor die volgende sake 'n besluit moet neem:
 - (a) Oor watter voorkennis moet die studente beskik om die nuwe inhoud te begryp?
 - (b) Hoe gaan die lesingprobleem gestel word?
 - (c) Op watter wyse gaan die nuwe inhoud aangebied word?
 - (d) Hoe gaan vasgestel word of die studente die nuwe inhoud verstaan?
 - (e) Watter onderwysmiddele gaan ingeskakel word?
- Alleen wanneer al hierdie bogenoemde aspekte deeglik beplan is, kan daartoe oorgegaan word om 'n suksesvolle lesing aan te bied.

Die volgende voorbeeld word ter illustrasie aangebied, waar model A die verkeerde benadering en model B 'n meer effektiewe benadering voorstel.

MODEL A

Lewensiklus van bilharziaparasiet : *S. haematobium*.

1. Eiers word gelê in die mens se blaas en in die urine uitgeskei.
2. Eiers broei in water uit en stel mirasidiums vry wat rondswem op soek na hul spesifieke slakgasheer.
3. Mirasidiums en eiers kan deur pompe gaan en plekke besmet wat ver van riviere geleë is.
4. Mirasidiums vind sy tussengasheer en dring die sagte dele van die slak binne en ondergaan binne die slak 'n proses van ontwikkeling en vermenigvuldiging.
5. Die tempo van die ontwikkeling word deur temperatuur beheer en dit moet lank genoeg warm bly vir volledige ontwikkeling.

6. As die ontwikkeling voltooi is, kom duisende serkarias met gevurkte sterte, wat uit een mirasidium afkomstig is oor 'n tydperk van etlike weke uit die slak te voorskyn.
7. Serkarias kan deur sentrifugale en hidrouliese rampompe gaan. Hulle kan ook deur sand- en die meeste ander filters gaan.
8. Serkarias word tussen ongeveer 08h00 en 14h00 afgewerp. In die winter word geen of slegs 'n geringe getal afgewerp.
9. Op soek na 'n mens of dier wat deur hulle besmet word, swem hul deur hul gevurkte sterte soos 'n skroef te draai en die normale gesonde vel binne te dring; gooi hulle hul sterte af, gaan bloed- of limfvate binne en beweeg deur die hart en longe na die lewer.
10. Hier groei hul tot volwassenheid, beweeg deur die are na blaas waar siklus weer begin.

MODEL B

Schistosoma mansoni wat intestinale bilharzia veroorsaak

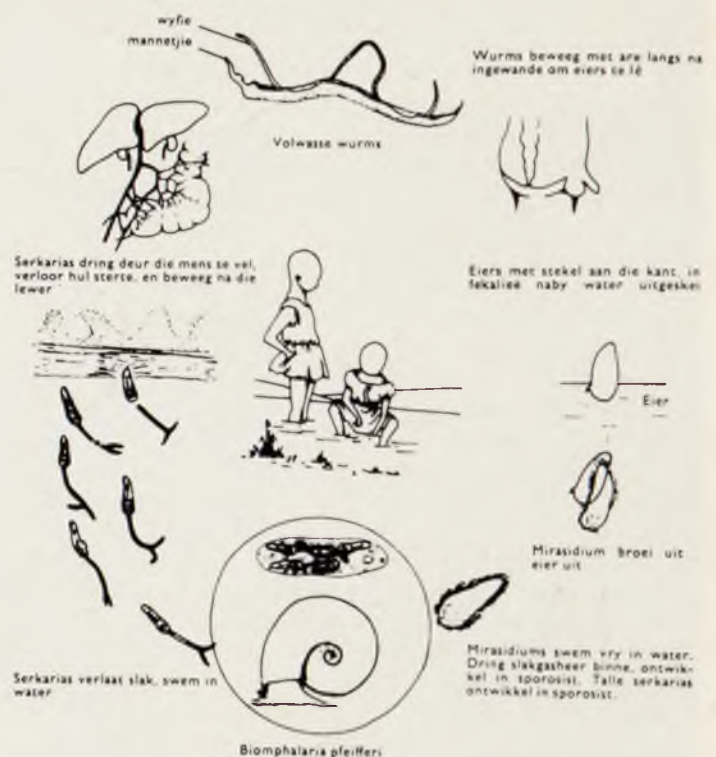

DIAGRAM.—Lewensiklus van bilharziaparasiet : *S. mansoni*
Met erkenning aan: Gear, JHS en Pitchford, RJ Bilharzia in Suid-Afrika (Departement van Gesondheid, Welsyn en Pensioene).